FRANCISCI de ZABARELLIS
Cardinalis Florentini,
In Concilio Constantiensi effulgentis,

CAPITA AGENDORUM
IN CONCILIO GENERALI CONSTANTIENSI
DE REFORMATIONE ECCLESIÆ.

Ex antiquissimo Codice MSCto
AUGUSTISSIMÆ BIBLIOTHECÆ CÆSAREÆ VINDOBONENSIS.

CAP. I.
De Fide Catholica & hæresibus.

Negotia fidei in Concilio Const. tractanda.

PRimum agendum in Concilio erit *de fide*, ut extirpentur errores, si qui pullulant. Et sic videbuntur quomodolibet, quæ sunt inter *Magistros Pragenses*, de erroribus & hæresibus *Johannis Wicleff*, quæ multum pullulant ad præsens.

De Hussi controversia agendum in Concilio Const.

Item offeratur dicto concilio *tractatulus* quidam, *compositus per Cancellarium Parisiensem*, tractans de generalibus principiis nostræ fidei, per facultatem Theologiæ prius tamen examinandus, &, si opus fuerit, corrigendus, addendo & diminuendo &c. Ut singulis metropolitanis, & Episcopis consequenter, servandorum in fide series verbis & scriptis fidelius publicetur.

Gersonis Compendiũ Theologiæ Concilio Const. commendatum.

Et hoc expedit, imò necessarium est. Nam *in multis locis & diœcesibus quasi sine numero plurimi reperiuntur, qui vix de Deo aliquid intelligunt*, aut de articulis necessariis ad salutem.

Ignorantia doctrinæ Christianæ notata.

Imo videtur, quod dictus *tractatus* correctus & examinatus, cum aliis ordinandis in forma, singulis Ordinariis locorum quorumlibet dirigi debeat in forma, ut in doctrina ejusdem inferiores dictorum Ordinariorum subditi instruantur.

Gersonianum Theologiæ compendiũ in Ecclesias introducendum.

CAP. II.
De quorumlibet dubiis in Theologia & in jure decidendis.

Doctrinæ Academiarum repurgandæ in Concil. Const.

COnstituantur *in concilio* aliquæ *positiones*, quæ respondeant *libris sacræ paginæ & juris*, quibus Studia utuntur, & determinent dubia in eisdem reperta.

Jus Canonicũ exigendum.

Revideanturque *Extravagantes*, conditæ à tempore Viennensis Concilii.

Jus civile reformandum.

Item *decisiones rotæ* videantur, &, si opus fuerit, *reformentur*. Vel etiam de novo fiant *constitutiones* concludendi & *decidendi*. Et inter opiniones universas definiatur, quæ fuerit tenenda.

Item, quod ex nunc per *facultatem Theologicam* quatuor eligantur *nominales Doctores*, qui usque ad *generale Concilium* diligenter omnia puncta, fidem & mores concernentia, *in libris Doctorum Theologiæ* contenta, pervideant, punctaque tenenda, in quibus controversiæ vertuntur opinionum, discutiant & determinent. Et hoc maxime convenit. Quia *in simplicibus* magna oritur indispositio, imo & *in literatis*, ex hujusmodi *discordia opinionum*.

Controversiæ Theologorum examinandæ & componendæ in Concilio Const.

CAP. III.

De unione & reductione Græcorum detur modus.

De Ecclesia Græcorũ ac Latinorum reduniendaq; cogitãdum in Concilio Const.

ITem, quod *certi* eligantur *deputati*, qui modos & vias, ut *unio Græcorum cum Latinis* haberi possit, inveniant. Et per eosdem *in concilio* aperiantur.

CAP. IV.

De præsenti schismate: Et de provisione adversus futura, ne similia eveniant: Et de remediis eorundem.

Schismata Paparũ tollenda in Concilio Const.

CUm *à capite edenda* sit *ratio*, videndum est primo, si *in papatu* factum fuerit *schisma*, quod statim tollatur.

De electio, ne Papæ differre electionẽ Papæ.

Item, quam cito *Papa* electus fuerit *intronisatus*, quod Cardinales non possint procedere ad aliam electionem.

Cardinales posse Conciliũ congregare.

Item quod possint ad locum tutum reducere, & *concilium congregare*, ubi de hoc erit determinandum.

De irrita Papæ electione.

Item constituatur, quod *electio Papæ facta in metu*, quæ poterit cadere in constantes, sit ipso jure nulla.

Custos cõclavis in electione Papæ quis esse debeat.

Item, sicut provisum videtur per unam *Constitutionem Gregorii decimi*, *Decretal. VI. lib. I. tit. 6. cap. 3.* ut *ad* electionem Papæ, *in* electione, & *post* eandem, & præcipue, si electio fiat in urbe, ad *custodiam conclavis deputaretur aliquis non Romanus*, & talis, qui sit potens ad coercendum violentias adversantium. Ille autem *custos conclavis* jurabit in manibus collegii, quod fideliter aget incumbentia. Et juret sub periculo animæ suæ, & sub pœnis, de quibus in dicta constitutione Gregoriana.

Juramẽtum custodis conclavis.

Juramentum Cardinalium tempore electionis Papæ.

Item *Cardinales*, antequam intrent conclave, similiter *jurent*, in manu collegii, seu alicujus Cardinalis recipientis nomine Collegii. In quo juramento asseratur, quod putent, locum tutum esse, & quodsi sentiant aliquid in contrarium, quod illud pandent. Et hoc affirment sub periculo animæ, & sub pœna excommunicationis, & perditionis omnium beneficiorum, etiam Cardinalatus.

Cardinales posse differre electionẽ Papæ.

Statuendum, inquam, est: Quodsi contingat fieri *tumultum* vel *metum* manifestum, *Cardinales* sub pœna maledictionis æternæ, & sub aliis pœnis in constitutione exprimendis, *ab electione abstinebunt*. Et quamprimum commode poterunt, cessante periculo vitæ, etiamsi inveniant periculum facultatum, se transferant ad locum tutum, in quo *tuto* & *libere* possit electio celebrari.

Pœnæ tumultuantium in electione Papæ.

Ipsi autem *coincitantes tumultum*, vel *incutientes metum*, incidant in pœnas excommunicationis, anathematis, & alias gravissimas pœnas in hujusmodi constitutione exprimendas. *Civitas* vero, *ubi hæc perpetrata* fuerint, per quinquaginta annos ipso jure sit *inhabilis ad faciendam electionem Papæ*. Et addantur etiam aliæ pœnæ ultra expressas in constitutione *Decretal. VI. l. 1. tit. 6. c. 3.*

Papæ intrusus

Quantum autem ad *tempus post electionem*, disponendum videtur, quodsi aliquis fuerit *intrusus*, id est, sine canonica Cardinalium electione invaserit papatum, vel, si etiam per metum manifestum, cadentem in constantem, fuerit electus, teneatur *abstinere ab administratione*, sub pœna maledictionis æternæ, & inhabilitatis ad omnes honores. Et exprimantur pœnæ gravissimæ.

Abstineat ab administratione.

Electio Papæ per metum irrita.

Item, fuit hactenus in disputatione versatum, an *electio Papæ per metum* manifeste facta sit *ipso jure nulla*. Et pro tali habeatur ab omnibus, nec possit per approbationem Cardinalium & omnium sequentem approbari, sed oporteat de novo electio fieri, servato ordine conclavis.

Machinis Papæ intrusi obviandum.

Præterea, quia *multæ sunt viæ ad machinandum*, & ne prætensus intrusus possit apud Christianos fraudes machinari,

nari, vel fatendo, quod Cardinales ad ejus electionem per metum accesserint, vel ejus intentioni contradixerint: Aliter scribatur Prælatis, Principibus & Comitibus, qualiter se habeat veritas. Vel aliquid aliud ordinando, in sublevationem veritatis, videtur ordinandum, quod, si electio facta fuerit in urbe, vel alia terra, quæ sit de temporali jurisdictione Romanæ Ecclesiæ, & in qua prætensus electus seu intrusus habeat temporalem potestatem, teneatur ipse, scilicet electus seu intrusus, infra certum terminum, puta duorum mensium à die inthronisationis, mittere *Cardinales ad locum, in quo ipse*, vel sui fautores vel complices *nullam habeant temporalem potestatem*, ubi teneantur sub juramento affirmare, an electio fuerit canonica, an non. Et de hoc conficiantur publica documenta, prælatis & Principibus, & toti mundo intimanda. Ita, ut mundo possit fieri clara fides, an ille sit canonice electus vel non canonice.

Ne tamen ipse sic prætensus electus remaneat sine ulla Cardinalium societate, possent cum eo remanere tres viri, unus de quolibet ordine, quos ipsum collegium duxerit eligendos. Vel, si videtur, possit remanere tertia pars Cardinalium vel quarta. Et primis redeuntibus isti etiam mittantur modo prædicto.

Quando electus Papa cedere debeat.

Et hoc casu videtur aliquibus, quod, si aliqui ex Cardinalibus dicant de intrusione vel metu, non ex hoc teneatur assertus electus *cedere*, nisi hoc *affirmetur à tribus partibus collegii sub juramento.*

Si autem assertus electus non miserit Cardinales modo prædicto, habeant locum sequentes versiculi.

Papam electum juramento esse obligandũ.

Insuper ipse *electus* teneatur in principio assumtionis *facere professionem*, in qua *juret* aliqua ad hoc pertinentia. Et quæ, constituentur.

Et *nisi juret, sit inhabilis ad administrationem*: Et teneantur omnes sub pœnis gravissimis exprimendis subtrahere ei obedientiam.

Et idem fiet, quantumcunque postea constiterit, quod in aliquo degeneret à tali juramento. Nec ipse nec ejus commissarius vel alius possit eum absolvere, nisi in mortis articulo, sed solum *concilium generale.*

Quis absolvat Papam, si à suo juramento declinet.

Item, *talem provisionem* teneatur infra annum *intimare omnibus Catholicis*, sub pœna privationis. Ita ut si non fecerit, subtrahatur illi obedientia.

Item, *ne contingat* aliquo electo vel se intrudente *schisma*, si alius se intruderet, vel si Cardinales alium eligerent, statuatur: Quod tali *secundo intruso vel electo* nullus obediat, ne habeant eum pro Papa, sub pœnis gravissimis exprimendis, si primò determinetur de primo intruso, seu, ut prædicitur, per metum electo.

Præterea, quia speratur, quod, si quæ inconvenientia contingat in prædictis, possit convenienter sedari *in concilio generali*: Et quia etiam conveniens est, ut *quilibet Romanus Pontifex saltem semel teneat* ipsum *Concilium, ubi tractatur de reformatione Ecclesiæ & omnium catholicorum in capite & in membris*: Ordinetur, cum primo quis fuerit electus, sive canonice, sive non, *de loco non subdito ipsi electo* ratione temporalis jurisdictionis, & *constituatur de loco concilii* pro futuro Pontifice. Et in illo concilio statuatur *de loco alterius concilii.* Et sic successive.

Quilibet Pontifex Romanus celebret Concilium Generale.

In Concilio generali agendũ de reformatione Ecclesiæ.

Ad quod concilium teneatur etiam *Imperator* interesse, tanquam *defensor Ecclesiæ.* Nec excusetur, nisi ob gravem infirmitatem, vel metum morborum propter viarum discrimina. Et tunc mittat solutiores oratores.

De futuro novo Concilio semper dispiciendum.

De cæteris *Principibus* cogitetur, quid ordinandum sit.

Imperator interfit concilio generali.

Si contingat, ut *pendente vacatione* papatus fiat *tumultus* vel *metus*, & hæc fiant, ut Cardinales moveantur ad eligendum aliquem in Papam, vel de loco, electio sit ipso jure nulla, & pro tali habeatur; Ne possit, postquam Cardinales egressi fuerint conclave, per sequentem consessum Cardinalium, etiam omnium, approbari: Sed *oporteat, de novo electionem fieri*, cessante tumultu & metu, & servato ordine conclavis.

Principũ præsentia in Concilio.

Et, ut possit notum esse Catholicis omnibus, an *electio* sit *facta libere*, teneatur electus infra duorum mensium spatium

tium à die electionis *mittere Cardinales omnes ad locum*, ipsi *electo* vel alicui sui fautori vel complici *non subditum*, & manifeste *liberum* & *tutum*. Et ipsi etiam Cardinales sub obtestatione divini judicii ire teneantur, & ibi palam & publice coram tabellione & testibus declarare, an electio fuerit facta canonice, & sine tumultu & metu, an contra. Et de hoc conficiantur publica documenta. Et nisi electus hoc observaverit, lapsis duobus mensibus, non habeatur amplius Papa, & Cardinales libere possint alium eligere.

In Concilio Constantiensi pax Ecclesiastica reformãda.

Item aperiendi essent modi rationabiles, quibus *præsens schisma* posset salubriter & convenientius terminari, & *pax Ecclesiastica reformari.*

Contra schismata Paparũ in Concilio generali providendũ.

Item sanctorum Patrum sequenda vestigia, qui contra præcedentis Ecclesiæ schismata *in conciliis generalibus* futura remedia præviderunt, ne similia ulterius orirentur.

Origo schismatis quærenda, origo dissidiorum tollenda.

Essent primo considerandæ *principales radices* & *occasiones præsentis schismatis*, ex quibus, & tamdiu proh dolor! firmatum, ut nullum aliud simile fuisse legatur.

Item, ut *tanti mali radices* exstirparentur, essent contra eas, & earum *radices* ac *occasiones*, convenientia remedia statuenda.

Causæ tres schismatis Papalis ante Conciliũ Constant.

Ponamus ergo, exempli gratia, quod *tres* fuerint *radicales hujus schismatis causæ.* Prima, *Romanorum seditiosus tumultus*, secunda, Dominorum tunc *Cardinalium* longa, dissimulata, tardaque allegatio sui *metus*; Tertia, *ambitio papatus*, quia natio urbis (Avinion) diu papatum tenuerat, alia vero contra cupiebat Papam habere Romanum vel saltem Italicum.

Tria remedia opposita.

Contra hæc igitur his modis aut aliis *conventionibus* providendum esse videtur.

Sedes Papatu ta sit.

Contra primum, quod de cætero nullibi Romana curia resideret, nisi ubi esset locus tutus pro habitatione Papæ & Cardinalium, ac pro electione futuri summi Pontificis a tumultu populari securus.

Metu exceptio in electione Papæ non valeat.

Contra secundum, quod non liceat in electione, de summo Pontifice facta, *metus exceptionem* aliquatenus allegare.

Cardinales nõ sint ex una natione.

Contra tertium, quod amplius *de uno regno vel natione vel provincia non sint tot Cardinales*, ut possint in electione Papæ per pluralitatem vocum principatum ad libitum obtinere, *sanctuarium* quasi *hæreditarie possidere.*

Ex omni natione eligendi Cardinales.

Sed *de omni natione* absque personarum acceptione fiat electio.

Romanæ Ecclesiæ mores prius reformandi.

Item, quod propter peccata nostra timendum est hoc schisma in pertinaci obscuratione durasse, aliaque multa processisse scandala: Ideo expediret, *Romanam Ecclesiam*, quæ caput est, omni *se prius in justitia & moribus formare*, ac deinde *ad reformationem cæterorum membrorum procedere.*

Præmissa Ecclesiæ Ro. reformatione, reliquarũ Ecclesiarũ reformatio rectius urgetur in Concilio.

Item *hac reformatione præmissa*, Romana Ecclesia sacrumque concilium efficacius poterit exhortari Reges & Principes seculares ad *debitam reformationem*, & præcipue ad concordiam & pacem, cum ex eorum guerris & contentionibus jam vera Christianitas afflicta sit.

Expeditio in Palæstinam commendata.

Item, sicut aliàs factum in quodam concilio Lugdunensi, ita & nunc videtur ordinandum unum *generale passagium transmarinum*, non solum in subsidium terræ sanctæ, sed & etiam ad reductionem Græcorum & aliorum schismaticorum.

Ac per hoc verosimiliter sperandum esset, facilius principes induci posse ad pacem inter eos reformandam, vel saltem ad longævam treugam. Quod esset privilegium ad infidelium desolationem, & exaltationem fidelium.

Ante Conciliũ Generale Cõmissarii statuendi, qui articulos reformationis forment.

Item *super* præmissis, aliisque *reformationem Ecclesiæ concernentibus*, *ante celebrationem concilii expediret* à sede Apostolica *certos commissarios deputari*, qui examinata & diligenter discussa materia tradendorum, per eos digesta referrent, priusquam venirent in publicum, & maturius è generalis Sacri autoritate Concilii omnia concluderentur.

CAP.

CAPUT V.

De cultu Dei & officio Ecclesiastico.

Sacra publica ne sint nimis longa in templis, providendum in Concilio Const. Sacra fiant legitime.

DE *breviando officium Ecclesiasticum*, si videbitur, pro studentibus vel legentibus, vel itinerantibus, vel laborantibus pro republica Ecclesiastica: Quod *officium ecclesiasticum*, in singulis maxime cathedralibus, fiat *debitis horis*, cum *debita* & expausata *modulatione*, & in convenientibus vestibus secundum consuetudinem Ecclesiasticorum. Et serventur.

Item circa *festa*, quæ apud multos *plura* servantur, *quam expedit reipublicæ*, & pauperibus artificibus, & agricolis: Imo dant malas occasiones peccandi per otium: Quia tunc juvenes nihil aliud faciunt, quam vacare lasciviis, tabernis, lupanaribus, aliisque illicitis.

Festa esse plura quā rei publicæ expedit.

Item videtur, quantum ad populum sufficere servare *festa*, quæ sunt *in jure scripta*, & illorum celebrationem generalem constringere ad principalem Ecclesiam diœcesanam, & ad festum Ecclesiæ.

Festorum numerus minuendus.

CAPUT VI.

De statu & Potestate Romani Pontificis, & illius electione.

Pontifices aliqui nimia administrādi libertate usi.

QUia visum est, *ex libertate immodica administrandi, qua usi sunt Romani Pontifices*, mala multa pullulare, fiat certa professio & *juramentum*. Ut olim fiebat, ut patet in *professione Bonifacii IIX.* De quo constat. Et addantur, quæ visa fuerint Cardinalibus, vel duobus Cardinalibus. Et hanc professionem & *juramentum* assumtus in Papam teneatur *præstare*. Et in eo contineantur illa, quæ videntur gravia, quæ juret facere vel omittere, prout fuerint *facienda* vel *omittenda*. Et si facienda, juret *non facere sine Cardinalibus*.

Iuramento cōstringendo novus Papa.

Papa nil faciat sine consensu Cardinalium.

Et ordinetur *de modo faciendi*. Ut talibus consenserint, vel per subscriptiones priorum trium Collegii, scilicet per Episcopos, presbyteros, & diaconos, vel per alium modum. Ita, ut in his credatur assertioni Papæ dicentis: *Cum consilio fratrum*, & de gravibus exemplis, scilicet in his quæ concernunt fidem.

Papa agat cum consilio Cardinalium.

Item in concedendis privilegiis exemtionum, in alienationibus rerum immobilium, vel mobilium pretiosorum, in creationibus Cardinalium, in depositionibus eorum, vel alicujus ipsorum: *Quæ non faciat, nisi in concilio generali.*

Multa à Papa non facienda nisi in Concil. gener.

Item *de convocando Concilio generali, saltem semel infra decennium.*

Convocet Papa concilium generale singulis decenniis.

Et de concilio statuatur *locus de futuro concilio, ne Papa possit locum mutare.*

Loco concilii per Papam nō mutando.

Item, si contingat, quod aliqui Cardinales se opponerent electioni Papæ, ita, ut cum Papa remaneant minus quam duæ partes: Teneatur electus *intra annum celebrare concilium in loco, qui* fuerit *statutus in præcedenti concilio.* Et, si non esset statutum, *in loco non suspecto, & in quo nullam habeat temporalem potestatem, ut ibi de electione libere judicetur.*

Item *de non privando* aliquem *prælatum, nisi citatum*, convicta culpa in judicio: Nec transferendo invitum.

Prælati sine causa non temere sede movendi.

Item de *observandis statutis concilio-rum, maxime hujus.*

Statuta Concilii Const. servanda.

Item de faciendis guerris & pacibus, & similibus.

Utile *in hoc* multa talia exprimere: Ita, ut detur causa, ut, *sicuti Papa dicitur sanctissimus, sic sanctissime etiam regat Ecclesiam.*

S. Papa Sanctum Ecclesiæ regimen.

CAPUT VII.

De statu & Officio Cardinalium, & illorum assumtione.

Electio Papæ sit sincera.

QVia plurimi interest, quod *sincera & pura mente* per Cardinales eligatur Papa, & *non carnali affectione*: Provideatur de ipsis *Cardinalibus*, ut verosimiliter sperari possit, quod eligatur modo prædicto.

Cardinales ex variis eligãtur regnis. Ex unoregno nõ nisi duo sint aut tres. Romæ aliqua sit prerogativa. Papatus ne sit hæreditarius uni nationi.

Ubi videtur statuendum, quod, cum *Papa debeat eligi melior & sanctior ex tota congregatione Ecclesiæ*: Ita etiam *assumantur Cardinales* non de singulis locis paucis, sed, si fieri potest, *de quolibet regno* seu regimine. Ita, ut *de una parte mundi non* possint fieri *plures quam duo, vel tres*. Et in hoc aliquantulum honoretur *Roma* cum suo metropolitano, etiam in aliquo majori numero, non tamen excessive.

Ex hoc evitabitur, ut *papatus non fiat hæreditarius uni nationi* sive genti.

Cardinales sint docti. Vel nobiles.

Item non fiant *nisi docti* in sacris canonibus vel sacra pagina: Nisi forte sint *de maxima stirpe*, aliqui *pauci*, qui maxime possint Ecclesiam juvare. Nec fiat, nisi habita scrutatione de voluntate ipsorum. Ita, ut præsumantur verosimiliter acceptanei, nec minores annis, & nati de legitimo matrimonio.

Numerus Cardinalium.

Provideatur etiam de taxando *numero Cardinalium*. Ita, ut non excedant xxx. Aliis videntur xxiv. instar xxiv. Seniorum.

Reditus Cardinalium.

Item, ut habeant reditus taxatos & certos, puta xxiv *millia* pro quolibet.

Commenda Ecclesiis damnosa.

Item, ut habeant *reditus sine scandalo*, id est, *non ex commendis*, per quas Ecclesiæ destruuntur. Ita scilicet deinceps non dentur commendæ beneficiorum. Eas, quas habent, possint tenere licite. Sed videant, ut ista gubernentur, ut juste nemo possit scandalizari.

Titulorũ aureorum augmentum.

Sed aggregentur *reditus titulorum*, & quilibet valeat saltem mille. Et hoc uniendo aliis titulis & aliis beneficiis urbis dictæ Romanæ Ecclesiæ sine scandalo, ac beneficiis diversorum. Vel assignentur etiam *reditus*, supprimendo *in qualibet Ecclesia cathedrali unum beneficium*, & constituendo quamlibet Ecclesiam cathedralem de illorum reditu, secundum facultates beneficii suppressi.

Reditus Capellæ.

Dicunt etiam, quod bonum esset, *auferre reditus capellæ*, ad evitanda scandala. Et ut Cardinales tantùm sint promti ad consentiendum translationibus prælatorum. Aliàs videtur, quod tales reditus maneant cum limitationibus, scilicet providendo, ut, *si etiam bis vacet infra triennium*, vel, si videatur, quadriennium vel quinquennium, *non nisi semel exigantur primi fructus*.

Primi fructus rario exigendi si officiũ sæpio vacet.

Solutio primorũ fructuum habeat moram.

Item *ad solutionem* eorum faciendam asignetur *triennium*, ita ut tertia pars solvatur in fine primi anni, secunda in fine secundi anni, & tertia in fine tertii anni.

Vacantias esse tollendas.

Dicunt aliqui, melius esse, *tollere ex toto* istas *vacantias*, quod provideri non posset, ut illa proxime dicta servarentur, si Papa vellet infringere, nisi ex toto servarentur *jura communia*, ut provideretur Ecclesiis, monasteriis & beneficiis ordinaria forma.

Officia parvi laboris & magni fructus.

Item, quod *singulis titulis Cardinalium* xxiv. ut supra, uniantur *Ecclesiastica beneficia in diversis regionibus, quæ non habeant magnam administrationem, sed magnos proventus*, ut plura talia & sufficientia reperiuntur. Quod *aliquando* Cardinales illa debeant & habeant *visitare*.

CAPUT VIII.

De Statu Romanæ Curiæ.

Officia Ro. curiæ.

STatuantur *officia Romanæ curiæ* in meritis & qualitatibus personarum. Et sint *officia perpetua*, quæ non possint auferri invitis sine culpa.

Item, quod quilibet teneatur *servare officium suum*, & sic jurare, & ante certos

Ordi-

Acta Ecclesiæ publica à Cardinali quodam consignanda.

Ordinetur inter Cardinales aliquis, qui quæcunq; contingentia, quæ sunt alicujus ponderis, & quæ cum solis Cardinalibus per Papam geruntur, *redigat in volumina.*

Et *idem* fiat *inter parochianos.* Ita ut fiant *registra autentica* de omnibus, *nec perdatur memoria temporum, quæ quantum sit utilis, omnibus patet.*

Pastores Ecclesiarũ consignent facta sua Ecclesiæ.

CAPUT IX.

De toto statu Ecclesiastico in genere.

Reformatio totius Ecclesiæ olim necessaria.

Difficilis reformatio, ob excessum multitudinem.

Causa corruptionis Ecclesiastica quærenda.

Si statuta majorum servarentur nõ esset opo reformatione.

ET qvum *reformatio Ecclesiæ in capite & in membris necessario facienda*, prout *juratum* est *in Pisano concilio*, a quo robur & autoritatem recepit status *noster, difficulter fieri potest* sine magna nota, exprimendo particulariter excessus, qui vix singulariter dearticulari valerent: Videtur expedientius, laudabilius & efficacius, si *generalia transiremus.*

Primum quidem considerandum videtur, quæ sit *causa deformitatis Ecclesiasticæ in capite & in membris?* Unde *vilescat* apud vulgum & tantopere *Roma*, cum omnibus suis suppositis & *ejus curia?* Quare alias & maxime in spiritualibus & temporalibus patiantur opprobrium, vilipendium & jacturam? Quia excedunt exemplum patrum nostrorum, qui *per concilia generalia*, decretales & constitutiones laudabiles, adeo *providerunt*, ut si bene servarentur, tota Ecclesia militans floreret, reformationis non indigeret, & esset in magno potentu.

Pœnæ statutis addendæ.

Sed quia *pœnæ sufficientes* non fuerunt adjectæ, nec de *executoribus* sufficienter provisum, ideo omnia dilabuntur, & omnis provincia devastatur, & tendens ad perniciem & ruinam suam perit, Papæ & Prælatorum potestas contemnitur, & bona temporalia, seu reditus per defunctos relicti, destruuntur & funditus evacuantur.

Item, ut *constitutiones Johannis XXII.* circa officia Romanæ curiæ, & alia statuta, quæ scripta sunt, serventur ad unguem.

Idoneis officia committenda.

Item, ut nullus habeat officium, nisi sit *idoneus* ad illud exercendum, & in propria persona exerceat.

Non nimis multos ministros Ro. curiæ esse debere.

Item, ut non sit tantus numerus *scriptorum & abbreviatorum.* Quia *plures* sunt, qui *nesciunt scribere*, nec *dictare*, sed fiunt solùm ad quæstum.

Confirmationes officiorũ Ecclesiasticorũ quo modo curare debeat Papa.

Aliis videtur melius, ut *confirmationes electionum* fiant per ordinationem in forma *juris communis*, ut de patriarchalibus, aut metropolitanis & exemtis Ecclesiis & monasteriis atque locis aliis, per sedem Apostolicam: Hoc etiam per eandem sedem, quando causæ ad illam devolvuntur per *appellationem.* Et ita in totum *servabitur jus commune, & curia Romana satis habebit causas per appellationem.*

Annatas esse tollendas.

Item, ut omnino *cessent annatæ.* Quia per illas destruuntur Ecclesiæ & monasteria, & seqvuntur animarum pericula. Quia communiter Prælatus excommunicatur per illas.

Ob damna.

Dispensationes esse restringendas.

Item, ut provideatur *adversus dispensationes* contra *jura communia*, maxime contra generalia concilia. Item videantur illa omnia, & apponantur pœnæ.

Simonia quoq; pœnæ statuenda.

Item circa *electiones factas* provideatur contra violentas impressiones, pacta, preces & *Simonias*, per *pœnas*, graves etiam, molliores aliàs.

Constitutiones & pœnæ prælegẽdæ in electionibus & collationibus.

Quæ provisio & pœnæ legantur in singulis electionibus faciendis. Et similiter fiat in collationibus beneficiorum, vel per ordinariam viam. Et ut in quolibet beneficio conferendo, collato vel præsentato, teneantur illa facere legi coram se, *qui confert beneficium*, ut saltem motu pœnæ terreatur ne malè conferat, & *suscipiens*, ne male suscipiat. Etiam legantur electo, quando ei præsentabuntur.

Abusus potestatis secularis.

Item *declarentur jura*, circa illa maxime *decretalis lib.1.tit.6.cap.43.* quoad secularis potestatis abusum. Et *pœnæ*, si opus est, augeantur. Etiam extendatur illa constitutio ad preces & cetera illicita.

Item,

Indigni non ad officio sacra promovendi.

Item, ut etiam circa *promotiones* & provisiones *de indignis*, fiat juxta *Decretal. lib.1. tit.6. cap.7.*

Reformationis in Concilio Constant. quæsita commoda.

Ex hoc seqvuntur *commoda infinita.* Nec juribus Romanæ Ecclesiæ derogatur quando possit dispensare, statuere, & gratias facere, quando sibi videbitur, cum bona deliberatione faciendo.

Ex reformatione gloria Pontificis.

Primum igitur, licet multi detrahant & obloquantur contra Romanam Ecclesiam & Dominum nostrum, tamen istud daret illi tantam gloriam, ut nullus tantam habuerit à quinquaginta annis ante. Cum non fuerit facta per aliquem tam *notabilis*, *fructuosa*, *efficax reformatio.* Quæ tanto laudabilior & formosior esset, quanto *Ecclesia* nunc est præ cæteris temporibus *deformata.* Nec tunc esset eis onerosa provisio, quæ fieret per statuta dominorum.

Reformatio efficax in Concilio Const. quæsita.

Principes olim id Ecclesiæ præstiterũt, quod Ecclesiastici neglexerũt.

Secundum est, ut illa, quæ cogitant facere Reges, Principes & Prælati, in *nostram* confusionem, & Ecclesiæ Romanæ, & honoris & potestatis ejus, & faciunt finaliter, tam per ordinationem statutorum regiorum, quam conciliorum provincialium, synodalium & capitulorum, *nos* præveniremus, & *nobis* totum ascriberemus ob unitatis gloriam & honorem.

Ex reformatione ad Ecclesiasticos sacra redirent officia.

Tertium, ut regiones, regna, quæ licet *nobis* obediant verbo, effectu vero nihil, quia Prælati quasi ubique, nisi in regno Franciæ, volunt de omnibus disponere, & vivere sicut Papa, *nobis* tunc obedirent, & cum laude *nostra* venirent ad concilium, ut tenentur de jure; Nec esset dubitandum, quin potius *timerent concilia generalia:* Etiam, si fuerint de septennio in septennium, propter eorum excessus. Et plus timerent illud examen, quam *nos*, quia *jura communia servassemus.*

Ex reformatione orituram magnam devotionẽ erga curiam Ro.

Veneratio Conciliorum Generalium.

Item etiam cogerentur celebrare *concilia provincialia*, & capitula generalia, prout jura senserunt, &, si non facerent, punirentur.

Concilia provincialia celebranda.

Et de hoc etiam fuit statutum *in concilio Pisano.* Quia omissio istorum est *causa deformationis Ecclesiæ.* In quibus negligentiæ singulorum, etiam Dominorum magnorum insolentiæ & excessus corrigantur, & arceantur à committendis. Maxime si sit provisio, ut in conciliis esset aliquis pro parte Domini nostri Papæ.

Neglecta concilia provincialia sunt corruptionis causa.

Quartum, quia depressio Romanæ Ecclesiæ & Ecclesiarum particularium causatur etiam *ex defectu* hujusmodi *literatorum*, qui non curant studere, *cum jura non servantur*, etiam per illos, *qui fecerunt canones*, nec per executores eorum, cujusmodi sunt Episcopi. Si verò videantur *jura servari*, omnes cogerentur addiscere & studere, & in consiliis Principum scirent suadere, quæ sit pœna infringere Ecclesiasticas libertates: More vero consiliarii magnificarent & declararent, quanta sit potestas Romani Pontificis, quæ hodie ignoratur, contemnitur, & vilescit.

Literatorum defectus.

Jura servanda.

Quintum, quod Reges & Principes, & eorum curiæ, qui non curant, ignorantiâ censurarum & jurium, infringere Ecclesiasticam libertatem, tunc timerent non *Papam*, nec *collegium*, sed *constitutiones conciliorum generalium & scripta juris communis:* Quia *bene literati* essent *in consiliis Principum*, & scirent suadere quæ sit pœna, infringere Ecclesiasticas libertates. Modò vero consiliarii hujusmodi non sunt ut plurimum literati, & si sunt, ibi laxant multum habenas.

Consiliarii Principum eruditi.

Sextum, quod *Ordinarii*, qui *sæpe dispensant contra canones*, per importunitatem, corruptionem vel metum, vel *conferunt beneficia minus dignis*, sive dispensant, *excusarentur* apud supplicantes inique & eos quodammodo cogentes.

Beneficia indignis collata.

Septimum, quia Papa cum collegio, qui coguntur, ad preces principum, quæ viribus æquipollent, facere *promotiones de personis* interdum *minus dignis*, excusarentur apud eos, Deum & homines. Et nihilominus, quia *electiones* examinarentur districtius, & paucæ essent canonicæ: Tunc posset plus, quam nunc & liberalius Papa, cui voluerit, providere. Nec propter hoc ligarentur manus ejus, neque ejus potestas arctaretur, nisi de honestate, quin certo casu & necessitate.

Octa-

Octavum, quod esset relevatio magna *Domini nostri*, quando dicerentur *jus commune* & *laudabiles consuetudines, servata* in curia tempore Gregorii & Urbani V. Per hoc apparebit, quod vult, quod totus clerus vivat secundum sanctissimas ordinationes, *secundum ordinationes sacrorum conciliorum*, & jurium, quæ in scholis leguntur. Et vitabimus unum magnum inconveniens, & magnam difficultatem. Quia in conciliis non specificabuntur *defectus curiæ*, nec *defectus Prælatorum*, & *clericorum* & *religiosorum*, & *Principum* & *laicorum*. Quæ *omnia indigent reformatione*. Si specificarentur, non esset sine confusione, & scandalo. Providere autem aliter non possent, nisi specificarentur. Sed esset nimis prolixum.

Magna olim opus reformatione.

Nonum commodum est: Quia per hoc vitamus unam magnam difficultatem & redargutionem: Aut providebimus diminute, dimittendo multa, in quibus sunt *infiniti excessus*, & reprehendemus, quæ nescimus, vel non voluimus sufficienter providere.

Decimum, quod illi, qui tangentur, dulcius & humilius tolerabunt constitutiones & pœnas ordinandas, qvum videbunt, quod nihil eis injungatur, nisi id, ad quod *de jure communi* tenebantur. Quæ, si sine isto colore & titulo expresso eis injungerentur, moleste ferrent, nec æquanimiter tolerarent, & forte non obedirent. Nunc vero omnes Principes & laici faciunt parce pro *nobis*.

Pœnæ leviores fiunt, si sint de jure communi.

Nec obstat, quod *reservationes tollerentur*. Quia *de jure* quammultæ sunt, quæ remanent, ut *Extravagantes*, *Execrabilis*. Et beneficia vacantia apud sedem, vel ad duas dietas devoluta, vel litigiosa, vel incompatibiliter detenta, sunt *de jure communi* reservata.

Reservationes plerasq; tollendas esse. Manere reservationes aliquas de jure communi.

Item illa, in quibus manum apposuerit Papa per *dispensationem*, privationem, translationem, cassationem electionis, vel renunciationem, etiam ubicunque faceret.

Item *beneficia venientium ad curiam*, vel *recedentium*, infra duas dietas *morientium*. Et idem de beneficiis illorum, qui causa peregrinationis, recreationis, infirmitatis, vel alia, recedentes de curia, intra duas dietas moriuntur.

Item beneficia vacantia per assecutionem. Et præterea posset uti reservationibus, sicut sibi placeret *in terris Ecclesiæ*, & etiam mandare, ut hæc constitutio: *Ad regimen*, & aliæ *Johannis* & *Benedicti*, pro *jure communi tenerentur*.

Nec obstat, quod *expectationes* non darentur. Quia primo *de jure communi* Ecclesiæ & curatores possunt gravari de uno: Et darentur cum clausula antiqua: *Si pro alio non scripserimus*. Et posset aliquantulum plus extendi.

Expectationum limitatio.

Item *de jure communi* potest bene Papa ex causa *unum beneficium* vel dignitatem *reservare* in Ecclesiis cathedralibus & collegiatis.

Item *prælati visitarent sedem Apostolicam*, ut tenentur, & à multis illicitis abstinerent. Et dum veniunt ad curiam, injungeretur eis serio. Et tunc cognoscerent, quid sit Papa, & recognoscerent Dominos Cardinales.

Prælatorũ obligatio Romam eundi.

Præter vero prædicta restant *multæ causæ*, tam in curia, quam extra *reformandæ*, quæ *in jure communi* clare non comprehenduntur. Ex quibus aliquæ *debent reformari*, *constitutione edenda*.

Multa olim reformanda tempore Concilii Const. in & extra curiam Ro.

Et aliquæ *indigent reformatione* per viam *constitutionis generalis* scribendæ, & *de concilio generali approbandæ*. Et quæ talia sint, poterunt dividi *per multas sessiones*.

Quia vero *jura parum prodessent*, *nisi executioni demandarentur*, expedit, aggravare *pœnas in jure scriptas* contra canonum transgressores, & dare *executores* eorum. Aliàs fierent *excessus*, sicut & non putarentur, nec aliquis summo Pontifici nunciaret.

Jura non juvant, nisi serventur. Pœnæ legibus jungendæ.

In quo inter cætera proderit, ut cogantur *concilia celebrare provincialia*, & *capitula generalia*, prout est per sacros canones ordinatum. Et ibi sit semper in singulis unus *nuncius Apostolicus*, qui Romano Pontifici referat dubia, quæstiones, accusationes & conclusiones.

Concilia provincialia celebranda.

Caput X.

De Prælatis & Clericis ordinandis.

Episcopi ordinandi.

COmpellantur Archi-Episcopi, & Decani, Præpositi, Archidiaconi & alii Prælati, infra tempus debitum *suscipere ordines* debitos. Et fiat constitutio pœnalis, etiam sine alia monitione.

Non fiant sacerdotes nisi bene morati & docti.

Inducantur potissimum Archi-Episcopi & Episcopi, ut nullatenus aliquos ad sacros ordines, præcipue *ad ordinem sacerdotalem admittant* vel promoveant nisi *bene morigeratos*, & sufficienter *doctos*, instructos in his, quæ sunt hujusmodi ordinum: *Ostendendo pericula*, quibus se exponunt, & *scandala*, & mala, imo & multiplicia honoris Ecclesiastici seu virorum Ecclesiasticorum *decrementa, ex* hujusmodi *indignorum promotione suborta*, ac etiam periculum animæ illius, qui hujusmodi promotioni se exponit, cujus *periculi promotor*, scilicet *Episcopus*, principale est principium. Practicari tamen posset sine generali concilio *per concilia provincialia synodalia.*

Indocti sacerdotes sunt periculum & scandalum Ecclesiæ.

Item, ut hujusmodi Prælati, promotores, secure possint *committere officium* suum *viris probis & honestis*, sufficienter *doctis* & instructis: In his, quæ sunt *circa* hujusmodi & ordinum *examinationem necessaria*, sub certis & magnis pœnis *examinando* committant.

Examina Candidatorum necessaria.

De *expectativis* detur modus, per quem valeant. Ita tamen, ut non exhauriantur Ordinariorum collatorum & præsentatorum seu electorum potestates: puta, ut non valeat expectantia de beneficio, quod est solùm *unum* collatori, ne privetur uno lumine.

Expectantiũ limites Papales.

Si autem habet *plura* conferre, valeat expectativa. Sed post unam expectativam non possit aliis immediate continuari. Quæcunque clausulæ sint in locis positæ, secundum ordinarios *libere reformentur.*

Beneficia simoniace accepta.

De *beneficiis obtentis simoniace in curia Romana, vel extra*, quod possint libere conferri & impetrari.

Et quod *habentes de facto*, teneantur ad restaurationem perceptorum. Et ad hanc teneantur prælati procedere sub pœna perjurii. Nam hoc esset addendum in juramento Prælatorum.

Promovẽdi graduati, nobiles, docti, bene morati.

Item ut nulli, nisi *graduati*, vel *nobiles magna nobilitate*, ad Ecclesias cathedrales admittantur: Nec beneficia curata nisi *docti* competerent, & *moribus probati.* De quo judices ad hoc astringuntur *sub pœna excommunicationis*, a qua nullus possit absolvere, nisi summus Pontifex, vel *sub pœna privationis* omnis honoris Ecclesiastici, vel beneficiorum, si votum non fecerint examinationis vel probationis.

Jus commune servandum in Officiorũ sacrorum collatione.

Alias videtur, quod ex toto servetur *jus commune* in collatione beneficiorum. *Quod si remaneat una scintillula gratiarum expectativarum, crescit statim in flammam.* Sed ponantur pœnæ Ordinariis male conferentibus, & statuatur, quod certa beneficia non possint dari nisi *literatis graduatis.* Reservetur aliquis numerus etiam beneficiorum in singulis collationibus, secundum numerum beneficiorum illius collationis, de quibus Papa possit disponere.

Item, ultra *reservationes juris*, fiant aliquæ: Non tamen de majoribus dignitatibus post pontificales in cathedralibus, vel de principalibus collegiatis: Quia illas magnis expedit dari *secundum jus commune*, ut communiter sunt electivæ.

Caput XI.

Quod Prælati & beneficiati resideant, & sua Officia exequantur: Et de dispensationibus super præmissis.

Pluralitas officiorũ restringenda.

DE *dispensatione* super pluralitate & incompatibilitate beneficiorum videatur, ut non concedantur alicui ultra certum numerum, ne unus occupet

cupet infinita, & alter fame pereat, & videtur servanda constitutio: *Execrabilis.*

Item, circa ista videtur omnino esse providendum, ut *in provincialibus conciliis* statuatur, inhibendo prælatis, sub pœna excommunicationis, ne à suis diœcesibus per tot & tanta tempora recedentes negotiis secularibus Regum & Principum temporalium insudarent, sed in suis diœcesibus residentes Regibus & Principibus temporalibus poscentibus consilium per scripta darent, vel per ambasiatores, & in casu arduo in propria persona venirent, & peracto negotio ad propria redirent.

Prælati suis Ecclesiis præsint, nec diu ab Ecclesiis absint.

Item videatur de obtinentibus dignitates, quibus injungitur *cura animarum*, etiam capitulorum, Ecclesiarum, & qui habent *in capitulis residere*, ut cum talibus *nullatenus dispensetur.*

Item inducantur *peccata suorum subditorum dissimulantes*, nec omnia corrigentes, sed in eisdem suscepta peccata colorantes: Non *pastores* sed verissimi bonorum spiritualium & temporalium suorum subditorum sunt censendi *raptores*, ac suorum omnium crudeles occisores: Ostendendo etiam pericula, quibus se exponunt & suas oves. HODIE enim TALIA OMNIA VENALIA SUNT, & PECUNIIS REDIMUNTUR.

Pastores ne dissimulent peccata auditorũ.

Venalia olim omnia.

Item circa hoc videtur hoc modo fore providendum in *generalibus conciliis*: Statuetur, inhibere omnibus & singulis sub pœna excommunicationis, ne talia permitterent; sed ad hujusmodi peccata punienda procederent, secundum modum & formam in jure contentam.

Scelerati non imputandi dimittendi.

CAPUT XII.

De Vita & honestate Clericorum & religiosorum, & de illorum excessibus corrigendis.

PRovideatur, quod pueri & *puellæ non obligentur religioni, nisi sint in plena pubertate, propter nimios lapsus*, qui in hujusmodi accidunt.

Moniales ne fiant ante ætatem.

Item, circa *concubinarios* provideatur cum effectu.

Clerici cõcubinarii corrigendi.

Aliàs sic negligendo *præstaret permittere conjugium clericis.* Et *de hoc etiam disponetur.*

Item Domini *Prælati* & alii viri *Ecclesiastici* ut vitam suam ducant secundum *sanctorum Patrum* nostrorum prædecessorum *sanctiones*, nimium *fastum* & *pompas* nimias reprimentes, non familias tot multiplicantes: Ostendendo pericula, quibus verissime se exponunt, non secundum hujusmodi sanctiones vitam suam ducentes.

Nimia clericorũ pompa moderanda.

Item inducantur, ut secum *clericos doctos & bene morigeratos* habeant, stipendia bona ipsis ministrantes pro pluribus aliis famulis inutilibus. Ad eorum officium prætermissum vel omissum multa dicenda sunt.

Episcopi doctos habeant clericos.

Item omnes *Ecclesiasticæ personæ*, etiam *Cardinales*, observent canones circa formam & colores vestium, & tonsuras, & cappellas. Quia hodie multæ sunt deformitates, etiam in religiosis. Quorum plures *Abbates* aliquando portant auratas, argenteas, & aliàs pretiosas de serico, & in equis ornamenta & phaleras, instar militum. Et apponantur *pœnæ*, ne talia fiant.

Habitus clericorũ sit modestus.

CAPUT XIII.

De Visitationibus.

ITem proponatur, ut diligenter & utiliter, *plus ad animarum commodum, quam pecuniarum extorsiones*, fiant per prælatos *visitationes.*

Visitationes Ecclesiarum olim quæstuosæ.

Et offeratur præfato concilio quidam *tractatulus, in Concilio Rhemensi provinciali compositus*, tractans de *particulari modo visitandi, Ecclesias particulares refor-*

Gersonis op. de visitatione Ecclesiarũ commendatum.

reformandi: Prius tamen examinandus, &, si opus fuerit, corrigendus, addendo vel diminuendo, si quæ fuerint. Inde *per diœceses* scripto & verbo *divulgetur* per eos.

CAPUT XIV.

De synodis generalibus.

Conciliũ generale sæpe congregandũ.

CONgregetur *generale concilium* saltem in capite decem annorum. Et de hoc supra.

Contra statuta Concilii generalis non esse dispensandum.

Quod *contra statuta concilii non possit dispensari* nisi in alio concilio, nisi forte ex magna necessitate, & tunc consentientibus duabus partibus Cardinalium.

Prælati ad Concilium Generale vocandi.

Item, quod Prælati vocati ad concilium non possint venire per substitutos, nisi ex causa gravis morbi. Et aliæ causæ non acceptentur, nisi approbentur & concilio. Et contra contumaces in non veniendo procedatur, usque ad privationem beneficiorum faciendam.

Oratores regum ac Principũ sint in Concilio generali.

Si in concilio videbitur, quod ultra prælatos intersint *oratores Regum & Principum*, si voluerint: Et de hoc requirantur: Præcipue autem *Imperatoris, qui etiam ex debito officio deberet personaliter interesse.*

Professores Academici ad Conciliũ generale vocandi.

Item, quia multum expedit, ut interfint *viri docti*, vocentur *de quolibet generali Studio* aliqui famosi, vel in canonibus vel in sacra pagina, prout Studia in his abundant.

CAPUT XV.

De synodis provincialibus & diœcesanorum.

Concilia Provincialia non negligenda.

DE *synodis provincialibus* & de diœcesanorum, ut apponantur *pœnæ* gravissimæ Prælatis, si omittant. Et idem de *synodis Abbatum* & *religiosorum*, qui ipsas omiserunt. Quia ex hoc causatur materia delinquendi.

Item, ut *provincialia* fiant *concilia*, etiam *religiosorum*, secundum modum & *formam in jure contentas*. Et ut non sit defectus in eorum celebratione.

Johannis 23. constitutio An. 1412. Romæ facta.

Avisentur autem modi honeste cohortandi metropolitanos atque suos suffraganeos, & alios subditos, ut vocent suos inferiores, ut compareant. Præter modos in jure scriptos fuit *facta in urbe anno tertio Domini nostri Johannis constitutio* pœnalis opportuna, quam debet habere *Dominus Pisanus*.

Statuta Synodalia sæpius publicanda.

Item, ut *statuta synodalia* ut & *provincialia*, ipsos laicos subditos concernentia, aut aliquando ligantia, certis diebus in anno à curatis parochialibus ipsis laicis *explicentur*, & in tabulis publicis verbis maternis *conscribantur*.

Statuta conservãda scripto.

Statuta autem concernentia aut ligantia Ecclesias majores vel minores, religiosos & non religiosos, solutos & non solutos, *in scripta redigantur*, & singulis Ecclesiis parochialibus aliis, in verbis latinis aut maternis *communicentur*.

Iste articulus practicari potest per præfata concilia sine generali concilio.

Et utique expedire videtur. Quia *propter* hujusmodi *statutorum ignorantiam* quam plures sunt hujusmodi *statutorum transgressores* in eorum præjudicium.

CAPUT XVI.

De exemtionibus revocandis.

Exemptiones revocanda.

DE *exemtionibus* revocandis, aliquibus *ex toto*: Ut, si sint Ecclesiæ, quæ non subjacent alicui regioni vel ordini: Aliquibus *ex parte*, scilicet reducendis ordini communi, *Sexto Decretal. lib. I. tit. 4. cap. 1.* Deinceps concedendæ non valeant, contra formam dicti capituli, nisi aliter decernatur *in Concilio*.

Circa

Circa hoc multum attendendum, ſcilicet circa *exemptiones capitulorum* & perſonarum Eccleſiarum cathedralium, maxime *in regno Franciæ*, in quo *pene omnes exemti* ſunt. Quia illas tollere eſſet remederi multa ſcandala.

Sed exemptiones à metropolitanis poſſent revocari certis modis. Quia grave eſt, devenire ad ſedem Apoſtolicam pro qualibet cauſa.

Item de *exemptionibus* generalibus *ordinum*, utpote Hieroſolymitani, & ſimilium, expediret dari in ſingulis provinciis judices Apoſtolicos: Quia in illis exemtionibus multa ſequuntur ſcandala, & in aliis perſonis & in rebus.

CAPUT XVII.

De cenſuris Eccleſiaſticis, & irregularitate.

PRoponatur, ut quicunque Domini & judices ſpirituales, ordinarii & delegati, non tam leviter in ſuos ſubditos ferant *excommunicationis ſententiam*, potiſſimum in cauſis debitorum temporalium, & levium injuriarum.

Excommunicationes ſint rariores.

Item proponatur, ut merito à multitudine excommunicatorum ad unitatem Eccleſiæ reducantur. Ut in primis ſynodalibus conciliis celebrandis ſtatuatur præcipere omnibus & ſingulis curatis parochialibus, ſub pœna excommunicationis, ut ad ſe ſucceſſive vocent parochianos excommunicatos, & de cauſa excommunicationis & permanentia quærant: Et prævia informatione debita, ad judices officiales veniant, ad præfata in potentia informantes: Quibus informatis præfatos excommunicatos ad ſe vocent, partibus etiam convocatis; Et ad præſtanda, ut melius conformiter ad jura fieri poterit, beneficii abſolutionis ſtatuta, ſub pœna excommunicationis, præfati officiales teneantur.

Item eligantur *quatuor viri nobiles, diſcreti*, qui *omnia juris volumina*, nova & antiqua, *revolvant*, *extrahentes* ex eis omnes *caſus* expreſſos & determinatos, *in quibus* viri Eccleſiaſtici, majores & minores, religioſi & non religioſi, ſoluti & non ſoluti, atque laici, viri, mulieres, ipſo jure *pœnas juris incurrerint*, pœnam ſcilicet excommunicationis, ſuſpenſionis, & irregularitatis, & ſic de aliis: Ut ex eis *ſpecialis* poſſit componi *libellus in generali concilio, quoad ſingulos hujusmodi caſus viſitandos.* Et ſi aliqui ſint oneroſi & inutiles, revocentur, & neceſſarii roborentur. Iſtud videtur expedire ex hoc, quod *ſecundum temporum diſpoſitionem & varietatem* neceſſe eſt, & *neceſſitas* ſumma, ut *ſtatuta humana poſſint variare.*

Compendium juris faciendũ de variis caſibus pœnalibus Eccleſiaſticorum.

Liber ille Concilio Conſt. offerendus.

Item quod *præfatus libellus* vel *tractatus*, de quo ſermo, *per generale concilium viſitandus*, poſtea viſitatus ſingulis Eccleſiis, & earum prælatis communicetur.

Examinandus.

Iſti duo articuli expedire videntur: Quia quamplures ſunt viri Eccleſiaſti- & laici, hujusmodi pœnis involuti ignorantes, ex hoc ſuam non procurantes reconciliationem.

Introducendus.

HÆc ſunt, quæ in *MSCto VINDOBONENSI* ſub nomine *Agendorum in Concilio Generali Conſtantienſi* exhibentur, autore, ut nobis quidem hactenus videtur, *Cardinale Franciſco Zabarella.*

His absq; omni intervallo ſubnectuntur ſtatim nonnulla *Gerſoniana*, quæ de eadem agunt materia, quam jam jam tractaverat Cardinalis, nempe *de Excommunicatione limitanda ac reſtringenda.* Apparet autem, hæc ab ipſo Cardinale eſſe excerpta ex Gerſone, & confirmandæ atque illuſtrandæ ſuæ ſententiæ cauſa allata. Sicuti magnæ autoritatis *Gerſonem* apud hunc fuiſſe Cardinalem ex eo ap-

paret, quod plusculos *Gersonis* libellos, *Theologiam* ejus *dogmaticam*, & *De Visitatione Ecclesiastica*, tanti fecerit, ut universo Concilio Constantiensi offerendos judicaret, atque publica Concilii autoritate in Ecclesias introducendos. Vid. supra *Cap. I. & XIII.*

Quia autem hæc *Gersoniana* paucula sunt à Cardinale excerpta ex ejus libro *De vita spirituali animæ*, *Lect. IV. Coroll.* 14. quæ habentur *Tomo III. Op. f.* 62. *lit. S.* cum his MSCtum conferre non intermisimus.

Quod igitur hæc *Gersoniana* calamo excerpentis ac loco testimonii adducentis sint hic jam facta *Zabarelliana*, omittere atque ab opere superiori præscindere nefas putavimus. Sequens itaque illis præmittitur in *Vindobonensi Codice MSCto* inscriptio:

Sequuntur plures *Conclusiones in materia ferendæ excommunicationis sententiæ*, positæ per Magistrum *Johannem Jarssana Cancellarium Parisiensem.*

PRima propositio: Expediens videtur, nullam excommunicationis sententiam ferri nisi pro manifesta contumacia, quando se monstrat aliquis audire Ecclesiam non paratum. Ratio. Quoniam dum semper est paratus audire Ecclesiam, cur habebitur sicut hæreticus (Edit. Argent. 1494. ethnicus) *& publicanus? Cur ab eadem præscindetur? Hoc tenet Scotus.* (in IV. Sentent. dist. 25.) *In decima distinctione allegat de hoc textum Christi, in quo fundata est autoritas excommunicandi & correctionis fraternæ. Et hinc sumitur validum à contrario sensu argumentum.*

Excommunicatio hominum irrita sæpe apud Deum.

Juxta hoc videre est, qualiter impossibilitas parendi mandatis Ecclesiæ facit, ut quis apud Deum nulla sit excommunicatione ligatus. Quod si talis impossibilitas notoria sit, impedit, ne quis possit ab Ecclesia per excommunicationis sententiam juste separari. Et (Ad) *hoc videtur usus Ecclesiæ, dum quis excommunicatus pro debitis, absolvitur, dum cedit bonis suis omnibus, qui facit in hoc ultimum ejus quod potest.*

Injuste aliqui excommunicantur.

Certum est, (Ceterum) *dum aliquis ex ignorantia, quanquam culpabili, aut infirmitate & passione vitiosa, non tamen contumaciter fecerit aliquem actum, pro quo statuta est sententia excommunicationis lata sententia ab aliquo Prælatorum, videant Juristæ & judices, si talis possit dici excommunicatus ipso facto, cum semper sit & fuerit promtus stare correctioni Ecclesiæ super delicto suo, prout supponitur, quia non ex contemtu clavium & jurisdictionis Ecclesiasticæ, sed aliunde motus, ut dictum est, malum fecit. Non enim quælibet inobedientia pro contumacia reputatur.*

Secunda propositio: Videtur expediens, ut nullus teneretur alium vitare, quantumcunque excommunicatum à jure, nisi postquam denunciatus fuerit esse talis à suo judice. In omni quippe alio casu fere potest homo rationabiliter præsumere, proximum suum non excommunicatum esse. Et oppositum faciens exponit se frequenter discrimini peccati mortalis, alienum servum temerarie judicando. Exempli gratia, video fortem (sortem) *interficere sacerdotem aut eum vulnerare. Si judico fortem excommunicatum, possum errare. Quia vel a judice potuit habere mandatum, ut hoc faceret, vel ebrietas aut furor eundem excusat, aut aliquid aliud intervenit, propter quod in judicio contentioso, cum ad illud venerit, absolvetur.*

Non facile quemquam pro excommunicato habendum.

Præterea, quicquid sit in præsentia facti, nescio tamen infra biduum, an à suo judice fuerit absolutus: Quam absolutionem neq; mihi, neque cæteris tenetur nunciare. Secus est, dum judicialiter est condemnatus. Quia judicio publico debet absolvi, si non vult evitari.

Petro de Alliaco à Gersone tantum laudatus.

Quæreret aliquis: Quid operantur excommunicationis lata sententia per canones? Respondeo, sicut accepi à Præceptore meo, eas

tantundem operari, ut absque processu alio judiciali aut nova constitutione, possit judex statim probato facto vel confessato ferre juris sententiam, & eandem publicare. Non sic, ubi canones essent solum ferendæ sententiæ. Quoniam monitiones & processus secundum terminos juris prærequirerentur multiplices.

Ex eadem ratione videtur, quod nullus parochianus debet evitare curatum suum a suis ministeriis publice separando, nisi prævia superioris sui fuit sententia publicata (publicatus.) *Debet enim tolli, quantum possibile est, à subditis occasio rebellionis & temerariæ dijudicationis cujuscunque alterius, quoniam ista sunt peccata gravissima. Sed dare licentiam, vel præceptum, consensum,* (confusum) *ut subditi vitent curatos suos, non prævia sententia & publicata, est eos prædictos peccatorum periculo exponere.*

Laici facilès movent suspiciones de clericis.

Cum laicis clerici sint infesti, poterunt leviter dicere de suis curatis, quod sint fornicatores publici, si forte colloquium, vel consortium modicum viderint apud eum cum mulieribus.

Rursus, etsi curatus fuerit heri fornicator potuit tamen pœnitere, ut secundum judicium sui superioris & confessoris, obtulerit, se dimissurum concubinam suam, tempore & loco. Quia non (subito tenetur semper hoc facere. Sicut nec pœnitens astringeretur removere) *subito à se quicquid sit* (fuit) *aut est occasio peccati. Tunc parochianus vitando istum verè absolutum, quomodo non peccabit? Non autem debet leviter suspicari, nunc aut aliàs, quod vero careat beneficio absolutionis, nisi dum per sententiam judicis fuerit ut talis promulgatus. Sed tunc tamdiu vitabitur, quoadusq; fuerit publica denunciatione* (noviter) *absolutus.*

Adde, quod stabit tunc esse diem dominicum, dum parochianus primo incipiet suspicari vel judicare, quod curatus suus sit fornicator, & ita vitandus: Quid aget in hoc casu? An vitabit eum? Et hoc erit contra præceptum Ecclesiæ de audiendo missam die Dominico: Quia aliam, ut suppono, non poterit illo die procurare: Aut communicabit? Et hoc erit contra constitutionem (conscientiam) *& ædificabit ad gehennam.*

De clericis non temere nimis judicandum.

Poterit etiam falli, ut dictum, de impœnitentia sacerdotis forte pœnitentis & absoluti judicando. Imò eum potius debet judicare pœnitentem & bonum, quam oppositum: Cum [subito] *potuerit à Spiritu sancto visitari, & pœnitere, confessionem actu loco* (vel voto) *perficere.*

Postremo, quis non videat, hanc licentiam esse fomitem schismatis inter subditos, aliis dicentibus de curato, quod bonus sit, aliis non, sed vitandus. Quia (nec est par omnium affectio, nec par discretio) *nec par eorum quæ juris & facti* (sunt) *cognitio.*

Objicietur fortasse nobis illa Decretalis cum suis glossis de Cohabitatione clericorum & mulierum: Ubi per argumentum à contrario sensu trahitur, quod fornicator notorius, qui scilicet (nulla) *tergiversatione negari potest esse talis, vitandus est, etiam non expectata superiorum sententia. Hic dicimus aliqua, quod vel consuetudo oppositi, tum & Prælatorum tolerantia, quæ non executa est hanc decretalem in curatos & subditos, interpretatæ sunt illam legem non esse servandam, vel quod ante sententiam superioris, quam diu toleratur, nihil proprie debeat ita notorium crimen à subditis reputari, quin aliqua possit tergiversatione celari* (negari.) *Juste quidem, aut propter inspiratam* (inspirantem) *gratiam, ut dictum est, quæ nescit in visitando tarda molimina, aut quia nescitur operantis intentio in* (aut) *causa. Nonne posset mulier in casu frequentari à curato pro sua conversione, sicut egerunt aliqui sanctorum circa publicas meretrices. Sic presbyter etiam meritorie tradi posset morti. Ad hoc facere videtur Decretalis, immediate præcedens: Multa insuper decreta, quæ non loquuntur in hac materia, nisi de sacerdotibus sententialiter condemnatis, si bene videantur, aut si aliqua sonant aliter, potest eis non incongrue interpretatio* (talis aptari. Et videant, obsecro, oppositum sentientes, quam) *irrationabile sit, ut Prælatus communicet cum curato parochiali, saltem dum tolerat eum scitum esse talem, & parochiani eundem evitare, non dico poterunt, sed debebunt.*

Quod si quæsierit aliquis: Quid valebit igitur illa distinctio famosa inter fornicatorem notorium & non notorium? Plane ad hoc, quod notorius potest absque alio juris ordine protinus condemnari per judicem, alius non nisi testibus legitime (legitimis)

(legitimis) *juris ordine præconvictus* (prius victus.)

Juxta hoc forsitan elici potest intellectus, quod debet fornicarius notorius evitari, quia ipse potest aut debet statim judicaliter pro evitando judicari. (Judicari) *dico, non à subditis sed prælatis. Consuetudo imo & utilitas publica videntur pro hac interpretatione militare, & hanc reddere non distortam.*

De excommunicatione generali in Ecclesiis.

Pro dictis omnibus sunt glossæ ordinatæ (ordinariæ) *Augustini & Ambrosii, super illo 1. Cor. V. capitulo: Si quis frater nominatur. Similia* (Similiter) *diceremus de sententiis promulgatis generali modo loquendi,* (absque) *nominum expressione,* per Ecclesias. *Ut dicendo: Excommunicamus, omnes sacrilegos, omnes, impedientes justitiam Ecclesiasticam, omnes, qui talem rem surripuerunt &c. Talis modus loquendi generalis & consensus* (confusus) *non ligat, ut videtur, gentes ad vitandum illos, quos in particulari tales cognoverunt, nisi per judicium tales esse nominatim promulgentur. Non enim parem habet efficaciam generalis modus loquendi cum speciali. Sicut sacerdos literatus potest dicere, quod omnis fur sit suspendendus, nec irregularitatem incurrit, qua innodaretur, si diceret, hic fur suspendio deberet* (meruit) *interimi. Aliæ causæ patent ex prædictis.*

De Papa Urbano V.

Deinque ratio ad propositionem est, quando magna pœnitentia (pœna) *esset, magnum insuper discrimen conscientiæ* (conscientiarum) *apud innocentes, si per* (propter) *aliorum delicta ipsi* (passim) *& absque judicio tenerentur excommunicati. Audivi de* (Papa) *Urbano V.* (quod gloriabatur, se Papam esse, ob hanc præcipue causam) *quod nullis pœnis excommunicationis & irregularitatis erit* (erat) *obnoxius, qui* (si dilexisset proximos suos sicut se ipsum, & hoc advertisset,) *relaxasset fortasse tot laqueos, tot onera, tot pericula abeorum cervicibus, ut aliquali etsi non pari ad ipsam libertatem* (ad ipsum libertate gratulari potuissent.)

Hæc sunt cum *Zabarelliana* tum *Gersoniana*, in laudatissimo *Codice MSCto* servata. Judicium aliis esto relictum, *integrumne opus* sit *Zabarellianum*, an aliquid forte desideretur. In simile MSCtum qui inciderit, certius judicium feret, & vel calculum nobis dabit, vel quæ restant exhibebit. Decimus fideliter quod invenimus.

Præterea, cum instituti nostri ratio requirat, subnectere opusculis his *autorum vitam*, aut *virtutum* quibus excelluere, ac *fatorum* quibus jactati, recensionem: Contentos hac vice lectores curiosos fore confidimus luculenta *gemina Oratione funebri*, dicta à viris clarissimis in ipso Concilio Constantiensi in laudem defuncti Constantiæ hujus *Cardinalis Francisci Zabarellæ*.

En ergo primò loco elegantissimum in Constantiensi concilio Oratorem *POGGIUM FLORENTINUM.*

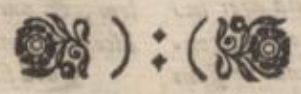

JO. FRAN-